

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.3989>

HİNT MİTOLOJİSİNDE ÖLÜM VE ÖLÜM SONRASI DEATH AND AFTER DEATH IN INDIAN MYTHOLOGY

Gökhan AKMAZ*

Öz

Hint mitolojisinde ölüm konusuna çok önem verilmiş, birçok tanrı ve tanrıça ölüm ile ilintilendirilmiştir. Bunlardan ilk akla gelenleri Yama, Rudra-Şiva, Kālī, Durgā, Agni, Pūshan, Savitrī, Nirṛitī, Mṛityu ve Varuṇa'dır. Bu konu ile ilgili ilk yazınlardan biri Rīgveda'da (X, 14-18) yer almaktadır. Hint mitolojisinde ölüm konusu incelendiğinde ilk karşımıza çıkacak olan konular ve kavramlar; ölüm, ölümsüzlük, ölümsüzlük içkisi, ölüm sonrası, ölümlle ilgili tanrılar ve tanrıçalar, cennet ve cehennem betimlemeleri, reenkarnasyon, ātman, karma, nirvāna, samsāra olacaktır. Bu konuları da iki ayrı döneme ayırarak incelemek gerekmektedir: Saṃhitālar, Brāhmaṇalar, Āraṇyakalar ve Upanishadlar adlı eserlerin yazıldığı Vedik Dönem ve Rāmāyaṇa, Mahābhārata ve Harivaṃṣa¹ destanlarının yazıldığı Epik Dönem. Görüldüğü gibi Hint mitolojisi, dinsel inancı ve edebiyatı o kadar zengindir ki bir konuyu diğer coğrafyalarda yaşayan toplumların örneklerine göre tasnif etmek oldukça zordur. Öte yandan, ölüm ile ilgili tasavvurlar arasında özellikle Çinnamastā adlı tanrıça çok önemli bir yer tutmaktadır. Buna göre Çinnamastā, Aşk tanrısı Kāma ve karısı Rati'nin (bu ikilinin yerini bazen Kṛiṣṇa ve Radhā alır) bedenlerinin üzerinde ayakta durur veya oturur haldedir ve kesik başıyla kendi kanını içer gösterilir. Ayrıca yanında iki kadını daha kendi kanıyla beslemektedir. Tanrıçanın bu haliyle doğum, yaşam ve ölüm tek bir karede gösterilmektedir. Bu da karma, samsāra, nirvāna gibi kavramlardan tamamıyla bağımsız bir biçimde yaşamın başlama evresini, sürmesini ve son bulmasını anlatması açısından son derece önemlidir. Betimleme her ne kadar sonraki dönemlere ait olarak gösterilse de vurguladığı ifade açısından çok eski dönemlere kadar götürülebilir.

Anahtar Kelimeler: Hint Mitolojisi, Ölüm, Ölümsüzlük, Ölüm Sonrası, Reenkarnasyon.

Abstract

In Indian mythology, the issue of death was very important and many gods and goddesses were associated with death. The first ones that come to mind are Yama, Rudra-Shiva, Kālī, Durgā, Agni, Pūshan, Savitrī, Nirṛitī, Mṛityu and Varuṇa. One of the first writings on this subject is located in Rīgveda (X, 14-18). When the issue of death is examined in Indian mythology, the first notions that we will encounter are; death, immortality, immortality drink, after death, gods and goddesses related to death, descriptions of heaven and hell, reincarnation, ātman, karma, nirvāna, samsāra. It is also necessary to examine these issues by dividing them into two separate periods: the Vedic Period in which Saṃhitās, Brāhmaṇas, Āraṇyikas and Upanishads were written; and the Epic Period in which the epics of Rāmāyaṇa, Mahābhārata and Harivaṃṣa were written. As it is seen, Indian mythology and religious belief are so rich that it is very difficult to classify a subject according to its examples in other geographies / societies. On the other hand, the goddess named Chinnamastā occupies a very important place among death-related imaginations. According to this, Chinnamastā is standing or sitting on the bodies of Kāma (God of Love) and his wife Rati (this pair is sometimes replaced by Kṛiṣṇa and Radhā ve) and is shown in his own blood with a cut head. She also feeds two more women with her own blood. In this form of the goddess; birth, life and death are shown in a single frame. This is extremely important in terms of explaining the beginning, continuing and ending of life completely independently from concepts such as karma, samsāra and nirvāna. Although the description is shown as belonging to the later periods, it can be taken back to early times in terms of the expression it emphasizes.

Keywords: Indian Mythology, Death, Immortality, After Death, Reincarnation.

* Dr. Gökhan Akmaz, e-mail: gokhanakmaz@hotmail.com.

¹ Harivaṃsa, bir destan olmaktan ziyade Mahābhārata destanının bir eki olarak kabul edilir. Bu eser, Hint edebiyatında yer alan ve evrenin yaratılışı, tanrıların, ermişlerin ve kralların soyları gibi konuları ele alan Purāṇalar adlı eserlere yakın olarak görülür.

GİRİŞ

Hint mitolojisi ile Yunan mitolojisi birçok ortak noktaya sahiptir. Tanrıların ve tanrıçaların konumları, mitlerin yapıları, toplumların inanç sistemlerinde ve kültürel yapılarında yaşanan değişimlerin mitlere yansması gibi konular iki toplumda benzer şekillerde olmuştur. Ölüm konusu ile ilgili de birçok ortak nokta bulunmaktadır. Bunlar tanrıların ölümsüz, insanların ölümlü oldukları, ölüm tanrısı olarak nitelendirilen birer tanrıları olduğu (Yama-Hades), öte dünya inancının varlığı gibi birçok ortak nokta sayılabilir. Ancak Hint mitolojisi o kadar zengindir ki ölüm konusu da sadece bunlarla sınırlı kalmamıştır. Hintliler, zaman içerisinde, ölüm üzerine birçok düşünce ortaya atmışlar, bunlar üzerine sayısız mit ve efsane geliştirmişlerdir.

Hint Mitolojisinde ölüm konusunu Vedik dönemden başlayarak inceleyecek olursak ilk karşımıza çıkan örnekler Rıgveda adlı eserde yer alan Ölüm tanrısı Yama ve Ölüm ve Yok Oluş Tanrıçası Nirriti olacaktır. Sonraki dönemlerde Şiva adını alan tanrı Rudra da Rıgveda'da ölüm ile ilintilendirilen önemli bir tanrıdır. Rudra-Şiva iki yönlü olarak düşünülür: Bir yandan yıkıcı ve yok edici özellikler gösterirken, öte yandan iyileştirici etkisi de vardır. Çhinnamastā veya Çhinnamastika adını alan tanrıça da doğum, yaşam ve ölümün bir aradalığını betimlemesi açısından son derece önemli bir tanrıçadır. Rıgveda'da ve sonraki dönem Hint mitolojisinde yer alan ölüm ile ilgili tanrılara ve tanrıçalara aşağıda yer verilmiştir.

Yama: Yama ilk insan ve ölüp göçen ilk kişidir. Yunan mitolojisindeki karşılığındaki Hades gibi Yama da ölüm ve ölümler diyarı tanrısıdır. Ceza verici konumunda değil can alıcı konumundadır (Kaya, 2003, 215).

Çitragupta; Yama'nın kardeşi, Brahma'nın göbeğinden doğan oğlu olarak bilinir. Aynı zamanda Brahma'nın bedeninden doğduğu için Kayastha adını da almıştır. Ceza verici olarak Hint mitolojisinde insanların iyi ve kötü işlerini not eden, öldüklerinde ise onların cennete mi cehenneme mi gönderileceklerine dair kararı veren Adalet Tanrısı Çitragupta'dır.

Nirriti: Ölüm ve yok oluş tanrıçasıdır. Rıgveda, Atharvaveda ve Brahmañalar'da (Taittiriya Brāhmaña ve Şatapatha Brāhmaña) adı geçer. Atharvaveda'da altın buklerle sahip olarak gösterilirken, Taittiriya Brāhmaña'da, Tanrıça Kālī'ye benzer şekilde betimlenir. Şatapatha Brāhmaña'da ise ölümler diyarında yaşadığı belirtilir. Rıgveda X, 59'da Nirriti ile ilgili ilahi yer almaktadır.

Kālī: Şiva'nın karısı veya dişil enerjisi olarak görünür. Boynunda insan kafataslarından yapılmış olan kolyesi, kanlı ağzı ve ellerinde tuttuğu korkunç silahlarla betimlenmesi bu tanrıçanın en çok bilinen betimlemesidir. O, ortaya çıktığında Şiva ayaklarının dibinde ölü olarak yatmaktadır. Kālī adı da tıpkı Şiva'nın Kāla adı gibi zamanla ilgilidir. Zaman her şeyi yok eden güç olarak görülür.

Rudra- Şiva: Rudra adı tanrı Şiva'nın Vedik dönemdeki adıdır. Rıgveda'da Rudra ile ilgili üç ilahi vardır. Bu ilahilerde bir yandan Rudra'nın yıkıcı ve yok edici karakterinden söz edilirken, öte yandan bu tanrının iyileştirici özelliklerinden de bahsedilir. Sonraki mitolojide yer alan Şiva ile bir tutulmaktadır.

Şiva: Şiva karısı ve dişil formu Kālī ile birlikte şüphesiz ölüm ile en çok ilintilendirilen tanrıdır. Şiva da tıpkı Vedik dönemdeki karşılığı Rudra gibi iki yönlü bir tanrıdır: Bir yandan iyileştirici ve kurtarıcı özelliklerle anılırken öte yandan bu tanrı Hint mitolojisinde ve dinsel inancında ölümle, yıkımla ve yok etmeyle en çok ilgili olan tanrıdır. Şiva, diğer iki üyesinin yaratıcı tanrı Brahmā ve koruyucu tanrı Vishñu'nun olduğu Hint tanrı üçlemesi olan trimürtide yok edici rolünü üstlenmektedir. Kāla adıyla zamanla özdeşleştirilir ve zamanın yok edici özelliğine vurgu yapılır. 'Okyanusun Çalkalanması' efsanesinde dünyayı ve insanları kurtarmaktadır. Buna göre okyanusun tanrılar ve ifritler tarafından çalkalanması sırasında ortaya çıkan ve tüm yaratılışı tehdit eden zehri içer ve boynunda tutar. O yüzdendir ki Şiva'nın boynu morarır. Bir diğer mitte hem yok edici hem de kurtarıcı karakterlerini birlikte yansıtmaktadır. Tanrılar ve insanlar için tehdit oluşturan Tripura'yı (üç hava şehri) yok etmesi tanrıların ve insanların yararına olurken bu şehirde yaşayan ve kötülük yapan ifritlerin ise sonu olur (Dallapiccola, 2013, 77; O'Flaherty, 1996, 108).

Çhinnamastā: Çhinnamastika veya Praçanda Çandika adını alan bu tanrıça On Mahavidya'dan birisidir ve tanrıçanın (Devi) en korkunç betimlemelerinden biridir. Karşıtlıkların tanrıçası olarak da adlandırılan Çhinnamastā rasayı yani hayat suyunu cisimleştiren Tantrik bir tanrıçadır (Pattanaik, 2016, 172).

Pitarah/ Pitriiler: "Atalar" veya "babalar" anlamına gelir. İnsanlığın ilk ataları olarak anılırlar. Vishñu'nun üçüncü ve en yüksek adımı olan üçüncü gökte yaşarlar. Ölenler eski yolları izleyerek atalar ruhlarına karışırlar. İnsanlar, onlardan, kendilerini korumaları, isteklerini yerine getirmeleri ve onlara karşı insanca günahlar işlemiş torunlarına zarar vermemeleri için yakarırlar. (Kaya, 2003, 144).

Yukarıda Hint mitolojisinde ölüm konusuyla ilgili olarak bilinen tanrılar ve tanrıçalardan kısaca bahsedildi. Hintliler ölüm ile en başından beri ilgilenmişlerdir. Birçok tanrı ve tanrıça ölüm ile ilgilidir. Üzerine sayısız mit ve efsane üretilen bu konu Hint edebiyatını ve felsefesini de derinden etkilemiştir. Ölüm ve ölümsüzlük üzerine en çok Upanishadlar döneminde ve ondan sonraki dönemlerde yanıt aranmıştır. Upanishadlar'da beden ölümü, Âtman'ın ise ölümsüz olduğu birçok yerde vurgulanır.

Hint mitolojisinde ve düşünce sisteminde ölüm ile ilgili olarak ön plana çıkan en önemli yapı karma yasasıdır. Buna göre; insanlar öldükten sonra bedenlerini terk eden ruhları, o kişinin bu hayatında ve önceki hayatlarında yaptıklarına göre dünyada yeniden bedenlenmektedir. Ölen kişi bu hayatında ve önceki hayatlarında iyi işler yaptıysa rahat içinde iyi ailelerde bedenlenmekteyken, günahkâr insanlar ise yoksul ailelerde eski günahlarını taşıyarak veya çeşitli hayvan biçimlerinde bedenlenirler. Buna *karma yasası* denir. Bütün iyilik, kötülük, karşılık bulunacak durum karmaya bağlıdır. Doğal olarak karma yasası, yeniden doğuşların belirleyicisi olarak görülmüştür (Kaya, 2017, 108).

Ölüm ile ilgili bir diğer önemli terim ise Samsâra'dır. Samsâra kavramı Hinduizm, Buddhizm, Cainizm ve Sikhizm dinlerinde doğum-ölüm döngüsünü nitelemektedir. Hinduizm'de cehaletle hareket edenlerin ve arzularına yenik düşenlerin bağlandığı dünyevi duygular onları bu doğum-ölüm döngüsü içerisine hapsedmektedir. Ancak cehalet yenildiği ve arzular söndürüldüğü zaman bu döngüden kurtulmak mümkündür. Bu durumun tersi ise *nivritti* olarak adlandırılmaktadır: Bu dünyadan el etek çekme anlamına gelir. Buna göre acı çekmenin sebebi yaşama arzusudur. Yeniden doğuş ise, sadece insanın eski varlığının yeniden canlanış biçimidir; yani aynı döngünün sürekli olarak tekrarlanması. Bundan kurtuluş² ise ancak insanın tüm bu dünyevi kazançlardan vazgeçmesi ile mümkün olmaktadır. Samsâra ve ölüm tanrıçası Mṛityu ile ilgili anlatılan mit konumuz açısından oldukça önemlidir. Buna göre:

Brahma'nın çocukları çoğaldı ama ölmedi. Çok geçmeden evren, cıvılar (canlı varlıklar) ile dolmaya başladı. Bu da Brahma'yı endişelendirdi ve Brahma ölüm tanrıçası Mṛityu'yu yarattı. Mṛityu, görevinden haberdar olunca kaçtı. Ancak daha sonra kendisine, öldüreceklerinin hepsinin yeniden doğacağı söylendiği zaman bu göreve razı oldu. O, yalnızca bir cıvanın sadece maddi ve dolayısıyla ölümcül bileşenini öldürülecekti (Pattanaik, 2003, 102).

Epik Dönem diye tabir edilen dönemde de ölüm ve ölümsüzlük üzerine sayısız mit ve efsane yer almaktadır. Bu konuda en bilindik örnek şüphesiz Mahābhārata destanı içerisinde yer alan Bhagavadgītā'dır. "*Hint dinsel inancında ruh göçüne epik dönemde, öncesinde olduğundan daha sıkı bir şekilde yer verilmiş ve Bhagavadgītā ile birlikte bu inanç tamamen oturmuş ve 'karma' inancıyla birleştirilerek birçok yaşam ve sayısız bedenlenme olduğu görüşü egemen olmuştur*" (Kaya, 1997, s.32). Bu eserde Krishna'nın, Arcuna'ya yaptığı konuşma son derece önemlidir. Buna göre Bhagavadgītā'da yer alan ölüm ile ilgili bölüm şöyledir:

Şri Bhagavan,

2. 12. Aslında benim olmadığım, senin ve bu kralların olmadığı bir zaman hiç olmadı; bundan sonra da hepimiz bütün zamanlarda olacağız.
2. 17. Şunu bil ki, herkesin içinde bulunan öz ölümsüzdür; hiç kimse ona bir son veremez.
- 2.18. Ölümlü olduğu söylenen bu bedenler, aslında dayanıklı, yok olmaz ve ölümsüzdür, ...
- 2.20. O doğmamıştır, ölmez; bir şeyden olmamıştır ve hiçbir şeye dönüşmez. O doğmamıştır, daimidir, ölümsüzdür, ilktir; O, beden ölse bile öldürülemez (Kaya, 2011, 39-40).

Bhagavadgītā adlı eserde yer alan ve Hinduizm'de tanrı Vishnu'nun bir bedenlenmesi olarak gösterilen Krishna'nın, Mahābhārata destanının kahramanlarından Arcuna'ya yaptığı ve onu tekrar savaş alanına çevirdiği konuşmasında doğum ölüm döngüsüne ve beden ölümü âtmanın (öz) ise ölümsüz olduğuna vurgu yapar. Bu döngü içerisinde âtmanın farklı bedenlerde yeniden var olduğu düşünülür. Bu yüzden Krishna, âtman için "*O, beden öldürülse bile öldürülemez*" der.

Mitoloji ve dini inançlarda çok önemli yer kaplayan bir başka konu da cennet ve cehennem betimlemeleridir. Hint mitolojisinde ruh göçü, doğum-ölüm döngüsü, reenkarnasyon, cehennem betimlemeleri örnekleri birçok yerde karşımıza çıkmaktayken cennet betimlemelerinin zayıf olması ise ilginçtir. Mahābhārata destanında Arcuna'nın bir süreligine Indra'nın ikametgâhı olan Svargaloka'ya yani cennete gittiği ve burada Indra'dan büyük savaşta kullanılmak üzere silah aldığı anlatılır. Arcuna'yı oraya götüren Indra'nın arabacısı Mātali'dir. Burada bir Gandharva, Arcuna'ya şarkı söyleme ve dans etme dersleri verir. Arcuna'nın yokluğundan ötürü endişelenen kardeşlerini ve karısını yatıştırarak ise Indra'nın cennetinden henüz dönen ermiş Lomaşa olur. Onlara Arcuna'nın, Indra'nın yanında güvende olduğunu bildirir. Rāmāyaṇa destanının son bölümünde Rāma ve beraberindekilerin cennete geçmesi sahnesi çok

² Samsâra'dan kurtulma Buddhizm'de bodhi (aydınlanma), Hinduizm'de ise moksha olarak adlandırılır.

ilginçtir. Buna göre Rāma, tahtı önce kardeşi Bharata'ya bırakmak ister, ancak Bharata bu isteği geri çevirir ve diğer kardeşi Śatrughna ile birlikte Rāma'nın peşinden giderler. Tüm Ayodhya halkı, tüm canlılar (kuşlar ve hayvanlar da dâhil) Rāma'yı izlerler. Yol üzerinde bulunan Sarayu Nehrinden geçtiklerinde tüm canlılar ölümlü bedenlerini bırakarak cennete ulaşırlar (Kaya, 2002, 282). Bu mit, cennete göçmeyi betimlemesinin yanı sıra mitolojide suyun dönüştürücü rolünü vurgulaması açısından son derece önemli bir örnektir.

Cennet betimlemelerinin aksine cehennem betimlemeleri ise oldukça yaygındır. Hint'teki cehennem betimlemeleri Purānalarda yer almaktadır. Bunun yanı sıra çok eski tarihlerde yazıldığı düşünülen Manu Kanunları'nda da (Manu Smṛiti)³ cehennem betimlemeleri mevcuttur ve 21 farklı cehennemden söz edilir (Manu IV, 87-90). Purānalarda yer alan cehennem betimlemelerine göre Vishṇu Purāna'da 28, Mārkaṇḍeya Purāna'da 6, Varāha Purāna'da ise 8 cehennem sayılır.

Vishṇu Purāna'da anlatılan cehennemler; Raurava (Korkunç), Śukara (Domuz), Taptaloḥa (Sıcak Demir), Lavana (Tuz), Krimibhakṣa (Solucandan Yiyecekler) adlı cehennemlerdir.

Mārkaṇḍeya Purāna'da anlatılan cehennemler ise; Maharaurava (Çok Korkunç), Tamas (Karanlık), Nikrintana (Kesiliş), Apratishta (Emniyet Yok), Asipatravana (İğne yaprak Ormanı) ve Taptakumbha (Yanan Kazan) adlı cehennemlerdir.

Varāha Purāna'da anlatılan cehennemler ise; Tapta (Sıcak), Mahatapta (Çok Sıcak), Raurava (Korkunç), Maharaurava (Çok Korkunç), Saptatala (Yedi Kat), Kalasutra (Siyah İp), Andhakara (Karanlık) ve Andhakaravara'dır (Çok Karanlık).

Görüldüğü gibi Hint mitolojisinde ve dinsel inancında cennet betimlemeleri cehennem betimlemelerine göre çok daha azdır. İnsanların bu dünyada yaptıkları kötü işler ve bu işlere göre verilen cezalar ise birçok yerde detaylı bir biçimde anlatılmaktadır. Hint dinsel inancında yer alan çeşitli günahlar ve bu günahlara göre verilen cezalara aşağıda yer verilmiştir.

Hint Mitolojisinde Yer Alan Çeşitli Günahlar

Doğru yoldan çıkmak; kötü işler yapmak, nankör ve kötü fikirli olmak; babasını, annesini veya bir ineği öldürmenin günahına bulaşmak; bir yatak veya oturak çalmak veya kundaklama yapmak; kutsal banyo yerlerini kirletmek; sahte delil sunmak; akli dengesi olmayan, kendini beğenmiş veya inatçı olan Brahmanların, köy için kurban töreni yapmaları; sözlerle başka birini rencide etmek; zina yapmak; bencil olmayan ortak varislerini iflasa sürüklemek; altın hırsızlığı yapmak ve nankörlük etmek; ateşi korumamak veya onu tamamen söndürmek; bir kahramanı öldürmek; herkes için kurban törenleri düzenlemek; hediye vermeden adak kurban etmek, Veda satmak ve her çeşit ritüeli yapmak; su kabını alıp götürmek ve herhangi birinin yemek yemesine engel olmak; içindeki inancı koruyamamak; bir Brahman'ın malını çalmak; bir Brahmanı öldürmek; kralı öldürmek; alkol içmek; bir ineği öldürmek; arkadaşına ihanet etmek; tuz veya Brahman'a ait olan bir şeyi çalmak; kundaklama yapmak; başkalarını birlikte kötü işler yapmak için ikna etmek ve parasını çalmak; kötüye teşvik etmek; hırsızlık yapmak; doyumsuzluk ve paragözlük; yanlış kanıt sunmak ve kendini yalana adamak; başkasının tarlasını veya toprağını kendi zimmetine geçirmek; kuşları öldürmek; domuzları öldürmek; başkalarına yediği şeylerin artıklarını vermek; eşini aldatmak; hizmetçilere eziyet etmek, onları, yiyecek veya içecek vermeden uzaklara göndermek; sadece kendini övmeyi sevmek; ahlaklılığa ve iradeye sahip olmamak; kralı veya öğretmeni kızdırmak; sadece kendi midasını düşünmek; güvenilir ve dost canlısı olmamak; başkalarını incitmekten hoşlanmak; acımasız ve düzenbaz olmak; başkalarının işlerine çomak sokmak; evcil sığırı, bizonu veya keçiyi öldürmek; ormanı ateşe vermek; domuz ticareti yapmak; bir anneyi, babayı, arkadaşını veya bir akrabayı öldürmek; maden ve mücevher ticaretinde dürüst olmamak; çocuk düşürmeye neden olmak; büyücülük, zehir tacirliği veya kundakçılığı hoş görmek; kafes yapmak, tridentleri⁴ oyun aracı olarak kullanmak; dedikodu yapmak; kavgacı olmak; başkası hakkında asılsız iddiada bulunmak; et tüccarlarının sığır, fil, eşek ve deve eti satması; başkalarını boş yere kışkırtmak; zalimlik yapmak; habercilerin yanlış mesaj götürmesi; kadınlara karşı kaba olmak; yanlış, saldırgan, alaylı ve aldatıcı, provokatif, iğneleyici, aşağılayıcı, düşmanca, kaba, tutarsız, sinirotunun özü gibi boş veya yaralayıcı, kulak tırmalayıcı, anlamsız, tutarsız, karalayıcı ve yalan konuşmak; başkalarının erdemlerine yapılan övgülere tahammül edememek; başkalarına zarar vermek veya başkaları tarafından kötülük yapmaya yöneltmek; dünyaya zarar vermek; boşboğazlık etmek; hırsızlık, şiddet ve adalet konularında bozulmak; Hırsızlık veya soygun yapmak; vergiler sayesinde yaşayıp yöneticiler gibi davranmak; köylerdeki fakirlere eziyet etmek; altın, mücevher veya inciyle insanları dolandırmak; anlaşmalara uymamak; insanlara baskı yapmak ve bencil amaçlara ulaşmada kurnazca davranmak; gereksiz davalar ile

³ <http://www.sacred-texts.com/hin/manu/manu04.htm>

⁴ Hint mitolojisinde Tanrı Śiva'nın kullandığı trişula da denilen üç uçlu mızrak.

kendilerini meşgul etmek; gümüş elde etmek için madenleri tahrip etmek; emanet malı kendi zimmetine geçirmek; büyücülük yapmak; başkalarının karılarını arzulamak; zorla veya başka bir şekilde, büyüyle veya siyasi bir kargaşada, 'üst tabakaların' kurallarını bozmak ve sınıf kirliliğine yol açmak veya erdemli kişileri taciz edenler gibi, asil kadınların iffetini zedelemek; fahişelere, büyücülere veya zehir tacirlerine gitmek, utanmadan kast işaretiyle dolaşıp centilmen gibi davranmalarına rağmen, kötü ve kast dışı kadınlarla cinsel münasebette bulunmak; kadınları kaçırp onları perişan etmek; onlarla dalga geçmek; onların elbiselerini giymek; kadınlardan geçinmek, onların kazandıklarına muhtaç olmak, onların tanrılarına tapınmak, onların kurallarına uymak, onların elbiselerini giymek, onlar gibi konuşmak, onların yollarını benimsemek ve her zaman onların hakkında konuşmak; dünyevi zevklere bağımlı olmak ve itici bir görünüme sahip olmak.

Cehennemdeki İşkenceler

Naciketas'ın kendisine söylediği ilahiden memnun olan Yama ona, kendisinden bir iyilik istemesini söyler. Yama: "Ey Brahmin⁵, benden hangi nimeti istersen iste, ister zenginlik, ister sağlık veya istersen uzun ömür olsun" der. Yama'nın bu cömert önerisi karşısında Naciketas şu cevabı verir: "Eğer bana bir nimet vermeye istekliysen, bana günahkârların ve iyi insanların başına ne geldiğini bilmem için bütün her şeyi göster." Bunun üzerine Yama hizmetçilerine Naciketas'ı Çitragupta'ya götürmelerini ve misafirlerinin en iyi şekilde karşılanması için gerekenin yapılmasını emreder. Konuğunu iyi bir şekilde karşıladıktan sonra Çitragupta hizmetçilerine; "Tüm varlıklara karşı merhamet besleyen ve babasının isteğinin peşinden giden bu adama benim tarafımdan böyle bir nimet bahşedilmiştir. Bırakın Dharmaraca'nın bu şehrini istediği kadar görsün" diye emir verir. Böyle konuştuğundan sonra gidip orayı görebileceğini söyler. Bundan sonra Naciketas gördüklerini ve yaşadıklarını şöyle anlatır:

Görevlilerden beni oraya götürmeleri istendi. Oraya giderken, birtakım güçlü varlıkların koştuklarını ve insanları kovaladıklarını ve insanlara vurduklarını, bağladıklarını ve onları yaktıklarını gördüm. Bu güçlü varlıklar, insanlara bambu sopalarıyla ve çok kez daha ağır nesnelere tekrar tekrar vurarak onların kemiklerini kırıyorlar. İnsanlar, kırık kemikleri ve ezilmiş kafalarıyla yüksek sesle ağlayıp yardım istiyorlar, fakat yardım edecek kimse bulamıyorlar. Çoğu, derin ve karanlık çukurlarda, ateşlerde yakılıyorlar ve aynı zamanda ateş için yakacak olarak kullanılıyorlar. Dünyada yaptıkları kötü işlerin sonucunda bazıları kaynar yağlara, bazıları eritilmiş kireçlere atılıyorlar. Tekrar tekrar ağır işkencelerden geçiriliyorlar. Bazıları makinelere konulup, susam yağı gibi eziliyorlar ve vücutlarından kanlar fışkırıyor. Orada, günahkârların geçmesinin çok zor olduğu, girdaplarıyla ve köpükleriyle korkutucu nehir Vaitarani var. Yüzlerce insan ayaklarından tutulup önce üç uçlu mızrağın üzerine ve daha sonra Vaitarani'ye atılıyor. Pıhtılaşmış kanlar içindeki yüzlerce insan çok sayıda yılan tarafından ısırılıyor. Onlar bu nehri geçemeyip batınca girdaplar ve yüksek dalgalar ortaya çıkıyor. Günahkâr insanlar burada kavruluyorlar, batıyorlar ve kusuyorlar; fakat yardım edecek kimse bulamıyorlar. Birçoğu üzeri metal çivilerle kaplı yanıtıcı Şalmali ağacının üzerine atılıyorlar ve tekrar tekrar ağır bir şekilde kılıçlar ve mızraklarla dövülüyorlar. Birçok gulyabani ve şeytanın öfkeli bir şekilde o ağacın dallarından sarktığını gördüm. Bu ağacın üzerine atılanlar delici çivilerin ağırlarını hissetmeden dallara doğru hareket ediyorlar. Dallarındaki şeytanlar, tıpkı büyük ağaçlardaki maymunlar gibi hızla, onların üzerine atlayarak onları yiyorlar. Onların, tıpkı bir mleçcha'nın⁶ bir kümes hayvanını yerken çıkardığı ezici seslere benzeyen seslerini duyabildim. Bu şeytanlar insanları korkunç ağızlarıyla tıpkı olgun mango meyveleri yer gibi yiyorlar ve iliklerini de çektikten sonra, yere iskeletlerini atıyorlar. Ormanlardakiler de benzer şeyleri yapıyorlar. Aşağıda bekleyen çok sayıdaki günahkâr, Yama'nın görevlilerine, merhamet edip kendilerini bırakmaları için yalvarıyorlar, fakat bunun karşılığında sadece daha fazla işkence görüyorlar. Kaya sağanağına tutulan ve toz bulutlarıyla boğulan birçoğu ağaçların gölgelerine koşuyorlar, fakat orada da sadece kavurucu ateşle karşılaşılıyorlar. Onlar, daha sonra dövülüp ateşlere atılıyorlar. Birçoğu bu görevlilerden kendilerine acıyıp bir bardak soğuk su vermelerini istiyor. Fakat onlara, içtiklerinde haşlanıp çöğük attıkları, kaynar su veriliyor. Acılar içinde birbirine tutunarak düşüyorlar. Diğerleri aklıktan dolayı bilinçsiz olup öylece düşüyorlar. Fakat burada yığınla tatlı kokulu çok güzel görünüşlü yiyecekler de var. Kaymak ve süt, susamlı kekler, sütlü çorbalar, bal ve likör de var. Çeşitli meyve suları, serin ve mis kokulu içecekler var. Sütle karıştırılmış içecekler, tereyağı ve kaymak ta var. Bütün bu güzel yiyecek ve içecekler oraya gidecek olan iyi ruhları bekliyorlar. Onlar için orada tütsüler ve güzel sandal yağı bulunuyor. Orada her şey çekici ve bol miktarda bulunuyor. Orada bu güzel yiyecekleri iyi ruhlara sunmak için, iyice süslenmiş güzel kadınlar var. Ellerinde

⁵ Soylu ve kültürlü kimse, din adamı, Brahman.

⁶ Eski Hindistan'da yaşayan, Ari veya Hintli olmayan insanlar için kullanılan tabir. Mleçcha kelimesi, eski Hintlilerin ve eski Yunanlıların kaba kişileri ve yabancıların anlaşılmasız konuşmalarını göstermek için kullandıkları 'barbaros' kelimesine benzemektedir (bkz. <http://www.kushan.org/reviews/mleccas.htm>).

sepetler dolusu meyve, çiçekler ve padya⁷ için su sunuyorlar. Şıkırdayan halhallerıyla çok zarif görünüyorlar. Binlercesine yiyecekler sunuyorlar. Bu kadınlar, bu şekilde erdemli kişilere hürmet ederken, Yama'nın hizmetkârları günahkârları dövüyorlar, onlara gülerek: "Ey sizi iyilikbilmez, paragöz, zina yapan sefiller. Düşüncesi kötü, davranışı kötü, hediye vermeye isteksiz, diğerleri hakkında kötü konuşmada etkin, sadece günahkârlarla konuşanlar, utanmaksızın başkalarından istemeye hazır olanlar. Dünyada zenginken, asla hiçbir şey vermediniz; yiyecek, içecek veya yakacak. Bu yüzdendir ki tüm bu işkenceleri hak ediyorsunuz. Günahlarınızın cezasını çektikten sonra buradan bırakılıp dünyada sefalet içinde yeniden doğacaksınız. Günahkârlar insanların dünyasındaki fakir ailelerde, eski günahlarını taşıyarak doğarlar. Fakat kusursuz bir hayat yaşayanlar, özellikle dört kasta mensup, doğru sözlü, barışçıl, merhametli ve erdemli olanlar, burada bir süreliğine kendilerini takip edenlerle birlikte dinlenirler ve daha sonra yüce meskene giderler veya tekrar zengin, konumu iyi, güzel kadınlarla dolu, iyi bir ailede doğarlar ve büyük mutluluk elde ederler" derler.⁸

Öte yandan Vedik Dönemin en çok bilinen eseri olan Rîgveda adlı eserde de ölüm ve ölümlle ilgili tanrılar ve tanrıçalar üzerine birçok ilahî yazıldığına yukarıda değindik. Bu eserde yer alan ölüm ile ilgili ilahilere aşağıda yer verilmiştir⁹.

X, 14 (Yama)

...

7. Gidin, daha önce atalarımızın gittiği eski yollardan gidin. Orada iki kralın, yani tanrı Yama ve Varuṇa'nın kutsal yemeklerinden hoşnut olduklarını göreceksiniz.

8. En yüksek gökte atalarla birleşin, Yama ile birleşin, kurban törenlerinizin ödülüne kavuşun. Günahı geride bırakıp evinize dönün ve görkemli bedenlerinize kavuşun.

9. Ayrılın buradan her yöne uçun, atalar bu yeri onun için hazırladılar. Yama o kişiye günlerle, sularla ve gecelerle süslü bir dinlenme yeri verir.

...

X, 17 (Çeşitli Tanrılar)

...

3. Sığırlarına zarar gelmeyen yeryüzünün koruyucusu Pūshan sizi buradan taşısın, zira o bilir. O sizi ataların korumasına emanet etsin, Agni sizi tanrıların merhametine kavuştursun.

4. Tüm yaşamı veren Āyu sizi korusun ve uzak yollardan ileriye taşısın. Tanrı Savitar sizi, sizin önünüzden geçmiş dindarın yaşadığı yere taşısın.

X, 18 (Çeşitli Tanrılar)

1. Ey ölüm, kendi yolunu tanrıların alışık olduğu yoldan ayırarak git. Gören ve işiten sana derim ki, soyumuza dokunma, kahramanlarımıza zarar verme.

...

10. Genişçe yayılmış müşfik, merhametli yeryüzüne, toprak ananın bağrına girelim. Ödül verene karşı çok yumuşak olan genç hanım seni Nirṛiti'nin kucağından korusun.

11. Yeryüzü, kendini yukarı kaldır, ağırlığını aşağı verme; yumuşak davranarak ona kolay geçit sağla. Ey yeryüzü, çocuğunu eteğiyle saran bir ana gibi sar onu.

I, 35 (Savitar)

...

6. Üç cennet vardır, ikisi Savitar'a aittir, biri ise kahramanların evi olan Yama'nın dünyasıdır, tekerleğin dingili gibi sarsılmazdır ve tüm ölümsüzler oradadır; orayı bilen onu burada açıklasın.

X, 59 (Nirṛiti ve Diğerleri)

...

⁷ Ayak yıkamak için verilen su (bkz. http://ir.minpaku.ac.jp/dspace/bitstream/10502/2833/1/KH_008_1_006.pdf).

⁸ Hint mitolojisinde yer alan çeşitli günahlar ve cehennemdeki işkenceler başlıklı bölümler Prof. Dr. J.L. Shastri tarafından düzenlenen ve bir kurul tarafından İngilizceye çevrilen Varāha Purāṇa adlı eserin 198. bölümünde yer almaktadır.

⁹ Rîgveda adlı eserden yapılan alıntılarda Prof. Dr. Korhan Kaya'nın yaptığı ve 2018 yılında İş Bankası Kültür Yayınlarından çıkan Rîgveda adlı çevirisinden yararlanılmıştır.

4. Ey Soma, bizi ölümün eline verme; her zaman doğan güneşe bakabilelim. Yaşlılık zamanlarımız kolay geçsin. Nirriti uzak yerlere gitsin.

II, 33 (Rudra)

...

2. Ey Rudra, verdiğin koruyucu ilaçlarla yüz kışa ulaşabileyim. Bizi düşmanlık ve nefretten, her taraftaki kötülük ve beladan uzak tut.

...

11. Vahşi bir hayvan gibi öldüren, dehşetli, genç, namı ve arabalı tanrıya dua et. Ey Rudra, biz duacılarını koru, ordularınla bizleri gözet, başkalarını yok et.

VI, 54

...

9. Ey Pūshan, koruyucu bakışlarıyla bizi koru, hiç zarara uğramayalım; bizler burada senin duacılarız.

Rigveda adlı eserde yer alan ve yukarıda alıntılanan bu cümlelerde ölümle ilgili çeşitli tanrı ve tanrıçalara yakarıldığı görülmektedir. Bu tanrılara ve tanrıçalara ölümden korunmak, acı ve ıstıraptan kurtulmak veya ruhlarına eşlik etmek gibi şeyler için yakarıldığı görülmektedir. Bu dizelerde ölümlerin ikametgâhı olarak yeraltı değil gök işaret edilmiştir. "Evinize dönün ve görkemli bedenlerinize kavuşun" sözleri ile dünyevi maddi yaşamın geçici olduğu asıl ikametgâhın gökte tanrıların yanı sıra olduğu kastedilmiş olmalıdır. Bu ilahilerde yer alan tanrılara ve tanrıçalara değinmek gerekir. Buna göre Pūshan, tıpkı Yunan mitolojisindeki benzeri Hermes gibi sığır sürülerinin koruyucusu, ölmüş kişilerin ruhlarını öteki dünyaya taşıyan tanrı gibi daha birçok niteliğe sahip olarak gösterilir. Agni ise ateş tanrısıdır ve burada cenaze ateşinin ruhları tanrıların merhametine erdireceği düşünülür. Äyu, Hint mitolojisinde yer alan Ay Hanedanının başı olan Nahusha'nın babası olarak gösterilir. Aynı zamanda Äyu, Hintlilerin ilk aşk öyküsü olarak bilinen Pururavas ve Urvaşi öyküsünün kahramanı olan Pururavas'ın en büyük oğlu olarak da gösterilir (Walker, 1968). Savitar ise yükselen ve batan güneşin tanrılaştırılmış hali olarak gösterilir. Nirriti, Rigveda'da ölüm tanrıçası olarak gösterilir. Soma, Rigveda'da dini törenlerde kullanılan soma içkisinin tanrılaştırılmış halidir. Aynı zamanda Soma Purāṇalarda ay tanrısı olmakla beraber ruhların ölümden sonra göçtüğü düşünülen yer olduğuna inanılır. Tanrılar ve tanrıçaların yanı sıra doğrudan "Ey ölüm" diyerek kişileştirdikleri görme ve işitme gibi yetilere sahip olarak düşündükleri ölüme soylarına dokunmaması için yakarmaları ise ilginçtir.

SONUÇ

Hemen hemen her dinde olduğu gibi Hinduizm'de de insanların, yaşamları boyunca yaptıkları iyi işler karşılığında öldükten sonra iyi şeyler kazanacağını; kötü işler karşılığında ise kötü sonuçlara maruz kalacaklarına inanılmaktadır. Bu konu, karşılaştırmalı teoloji ve karşılaştırmalı mitoloji açısından çok önemli bir konudur. Cennet ve cehennem inancı, her dinde benzer veya aynı derecede güçlü olmayabilir. Bununla birlikte, eski geleneklerde yer alan cenaze ritüelleri ve ölmüş kişiyle beraber gömülen çeşitli eşyaları (bazı insan topluluklarında ölen kişinin askerlerinin kalıntılarına da rastlanmıştır), öteki dünya inancının varlığına işaret eder.

Hinduizm ise diğer dinlerden farklı olan bir öteki dünya inancına sahiptir. Buna göre iyi ruhlar cennete giderken kötü ruhlar binlerce yıl boyunca birbirinden farklı ve korkutucu cehennemlerde işkence gördükten sonra, kimi zaman bir hayvan olarak, kimi zaman da çok büyük acılar çeken ve yoksulluk içinde boğulmuş olan ailelerde tekrar tekrar doğarlar. Bu doğum-ölüm çemberi içinde birçok kez doğup ölürler. Bunu, metinde geçen şu sözlerden anlıyoruz: "Günahkârlar insanların dünyasındaki fakir ailelerde, eski günahlarını taşıyarak doğarlar. Fakat kusursuz bir hayat yaşayanlar, özellikle dört kasta mensup, doğru sözlü, barışçıl, merhametli ve erdemli olanlar, burada bir süreliğine kendilerini takip edenlerle birlikte dinlenirler ve daha sonra yüce meskene giderler veya tekrar zengin, konumu iyi, güzel kadınlarla dolu olan iyi bir ailede doğarlar ve büyük mutluluk elde ederler" (Bölüm 198, 80-83). Burada da görüldüğü gibi, Hinduizm'de cennet ve cehennem inançlarının yanı sıra dünyada tekrar doğma inancı da vardır. Kötü insanlar, acı çekmek için dünyada fakir ailelerde doğup, acı ve ıstırap dolu bir hayat yaşamak zorunda oldukları gibi; iyi insanlar, isteklerine göre, tekrar dünyada refah içinde doğabilirler.

Cennet ve cehennem betimlemeleri ve reenkarnasyon inancının yanı sıra tanrıların ve tanrıçaların ölüm ile ilgisi de son derece önemlidir. Hint mitolojisi ölüm konusunda, tanrıların ve tanrıçaların rolleri

açısından Yunan mitolojisi ile benzerlikler gösterse de kapsamı ve sahip olduğu kavramlar itibarıyla Yunan mitolojisinden çok daha zengin bir yapıya sahiptir. Ölüm tanrısı (Yama-Hades) ve ruhlara eşlik eden tanrı (Püshan-Hermes) gibi ortak tanrılara sahiplerdir. Ancak ruh göçü, reenkarnasyon, karma, samsāra, moksha, cennet ve cehennem betimlemeleri gibi daha birçok konu ve kavram Yunan mitolojisinden çok farklıdır.

Çinnamastā adlı tanrıçanın kendi kafasını keserek kendini ve etrafındakileri beslemesi ise doğanın döngüsünü ifade etmesi itibarıyla son derece önemlidir. Bu mitte tanrıça kendi kanıyla kendini ve etrafındakileri beslemektedirken bir yandan ölümü ve yok oluşu da betimlemektedir. Bunun anlamı ise bir yaşamın sürdürülebilmesinin başka bir yaşamın tüketilmesi ile mümkün olduğudur. Aynı zamanda ayakları altında yer alan ilahi çift ise doğumu simgelemektedir. Yani bir devinim söz konusudur aynı kare içerisinde doğum yaşamın sürekliliği ve ölüm bir arada betimlenmektedir.

Öte yandan Hint tanrılarının ölümsüz olmamaları ise bir başka ilginç noktadır. Brahma varoluşunu yüzyıl sürdürmektedir¹⁰. Diğer tanrılar ise Brahma'nın bir günü kadar varlıklarını sürdürmektedirler (Macfie, 2000, 12). Brahma dışındaki tanrılar doğum ölüm döngüsünde yeniden tanrı veya tanrının bir bedenlenmesi olarak var olurlar. Brahma ise dünyayı ve evreni yaratan olduğu için yeniden doğmaz. Bu doğum ölüm döngüsünden azat olmanın tek yolu ise benliğin mükemmel bütüne kavuşup birleşmesi ve var olan her şeyin özünü oluşturan Âtman'la bütünleşmesidir. Kişi Âtman'ı anladığında kurtuluşa erişecektir. Bu düşünce başta Upanishad dönemi düşünürlerinde olmak üzere birçok öğretinin paylaştığı düşünce olmuştur (Macfie, 2000, 13).

KAYNAKÇA

- Dallapiccola, A.L. (2013). *Hint Mitleri*. Çeviren: Bilgesu Savcı, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Kaya, Korhan (1997). *Hindu İnancında Cehennem Betimlemeleri. Bilim ve Ütopya Dergisi*, Temmuz..
- (2003). *Hint Mitoloji Sözlüğü*. Ankara: İmge Yayıncılık.
- (2008). *Upanishadlar*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- (2011). *Bhagavadgītā: Hinduların Kutsal Kitabı*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- (2017). *Buddhizm Sözlüğü*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Macfie, J.M. (2000). *Hint Efsaneleri*. Çeviren: Hüseyin Yılmaz, İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- O'Flaherty, W. D. (1996). *Hindu Mitolojisi*. Çeviren: Kudret Emiroğlu, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Pattanaik, Devdutt (2016). *Hint Mitolojisine Giriş: Mit ve Mitya*. Çeviren: Çiğdem Erkal, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- (2003). *Indian Mythology: Tales, Symbols and Rituals from the Heart of the Subcontinent*. Rochester, Vermont: Inner Traditions.
- Rigveda* (2018). Çeviren: Korhan Kaya, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Upanishadlar* (2008). Çeviren: Korhan Kaya. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Valmiki, (2002). *Rāmāyana*. Çeviren Korhan Kaya. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Varāha purāṇa, Shastri, J.L. (Ed.), Iyer, S. (1985). *Venkitasubramonia*. Prof. J. L. Shastri (Transl.), Delhi: Motilal Banarsidass.
- Walker, Benjamin, (1968). *Hindu World: An Encyclopedic Survey of Hinduism. In Two Volumes. Volume II M-Z*. London: George Allen and Unwin Ltd.
- <http://www.kushan.org/reviews/mlecchas.htm>. ET: 14.03.2019.
- http://ir.minpaku.ac.jp/dspace/bitstream/10502/2833/1/KH_008_1_006.pdf ET: 25.04.2019.

¹⁰ Brahma'nın bir günü dört milyon yıldan daha uzun bir süreye tekabül etmektedir (Buna göre Brahma'nın bir günü ve bir gecesi 1 kalpadır, yani 8.640.000.000 yıl (Kaya, 2003, 56). Buna göre Brahma insan yaşamına oranla çok uzun bir süre varlığını sürdürmekte, kendi zamanına göre ise yüzyıl gibi bir süre var olabilmektedir.